

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

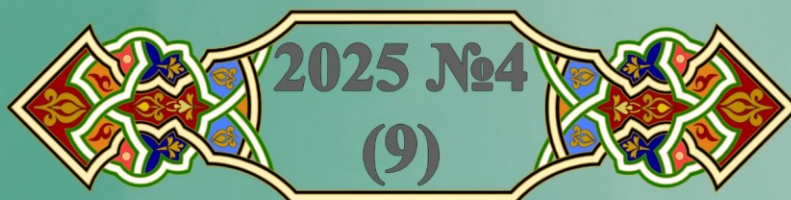
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

SAMARQAND – 2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

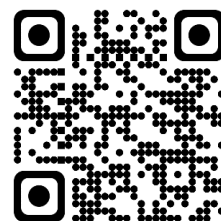
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR”

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ

ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ahmadjon MAVLONOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ilyos JO‘RAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Ibodullo ZUBAYDULLAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Bahora YUNUSOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV** (O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV** (O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);
Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);
Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);
Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор (Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Ахмаджон МАВЛОНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Илёс ЖУРАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Иболулло ЗУБАЙДУЛЛАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);

Бахора ЮНУСОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – PhD (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ** (Узбекистан)

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ** (Узбекистан)

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAOGU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Zarifa KHUSANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Akhmadjon MAVLONOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Ilyos JURAYEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Bakhora YUNUSOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: *Rakhmatulla SHOKIROV* (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNÖV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusaleem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Ahmadjon MAVLONOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Ilyos JÖRAYEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Bahora YUNUSOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: *Rahmatullah ŞOKİROV* (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ
TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Nergis BIRAY

Ana Dili Bilinci ve Türk Dünyasının Dil Birliği7

Elçin İBRAHİMOV

Türk Dünyasında Ortak Alfabe ve İletişim Dili14

Berdi SARIYEV

Bağımsızlıktan Sonra Türkmenistan’da Dil Çalışmaları23

Emrah YILMAZ

UNESCO Ekseninde Türk Dili Ailesinin Küresel Yolculuğu35

Nigar Oruj MAMMADOVA

Azerbaycan Toponimisinde Paleodiyalektolojik ve Neodiyalektolojik Dilsel Olgular48

Dinara ISLAMOVA, Muxlisa JALILOVA

Türkiy tillarda etnografizmlarning shakllanishi va rivoji: areal hamda lingvomadaniy tahlil53

TURKIY XALQLAR TARIXI

Zhalgas TORENIYAZOV, Gulnaz ALLAMZHAROVA

The central city in the southern Aral region: Kungrad (XVII-XIX centuries).....60

Munisa ABDUMUTALOVA

XIX asrning 2-yarmi – XX asr boshlarida O’rta Osiyo hunarmandchilik ustaxonalari va ularning shakllanish jarayoni68

Мухаммадхон БУЗРУКОВ

Рукопись произведения «Kalila va dimna-i turkiy» из библиотеки Самаркандского государственного университета как памятник литературного языка Хивинского ханства.....74

Sherzod TANGIROV

Rossiya imperiyasi ma’muriyatida tarjimonlar masalasiga doir hujjatlar tahlili (Samarqand viloyati misolida).....81

ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK

Sema EYNEL

İsacan Sultan’ın “Ali Şir Nevâî” Romanının Kaynakları Üzerine Metinlerarası Bir İnceleme87

Уркия УЗЕНБАЕВА

Чынгыз Айтматовдун чыгармаларындагы улуттук идеологияны чагылдыруудагы аялдардын орду99

Axmadjon MAVLONOV, Marjona MUSTAFOQULOVA

O’tkir Hoshimov hikoyalarida -day/-dek vositalari yordamida hosil bo’lgan o’xshatishlar105

Элмира ХУРИБАЕВА

Кыргыз тилиндеги дыйканчылык өнөрүн чагылдырган метафоралар жана табышмактар112

Ayten HASANOVA

Azerbaycan Dilinin Gebele Şivelerinde Terminolojik Karakterli Kelimeler119

Бекзод САТТОРОВ

Язык и мышление: когнитивный аспект узбекского языка.....124

Саломат ХУСАНОВА

Анализ отражения гендерных ролей и ожиданий в поэзии А. Ахматовой и Х. Худойбердиевой130

Рохила АМИНОВА

Особенности перевода узбекских фразеологизмов на русский язык137

Шахноза РАСУЛОВА

Поэтические приёмы изображения пейзажа в современной узбекской поэзии142

Баходир ЧОРИЕВ

Функциональные особенности вокативных предложений в узбекском и русском языках147

Oybek BARZIYEV

Saylov sikli bilan bog’liq bo’lgan an’anaviy poetik turkumlar.....153

Rajab XIDIROV, Mekkamtosh BO’RONOVA

O’zbek va tojik tillarida frazemalarning semantik xususiyatlari.....160

Alisher O’RAZOV

O’zbek tilshunosligida leksemaning lingvistik tadqiqi.....165

AZIZ MUSHTARIY!

Jurnalimizning ushbu soni turkiy dunyoning boy til merosini global istiqbol nuqtayi nazaridan ko'rib chiqadi. Maqolalarning asosiy yo'nalishini turkiy dunyoning integratsiya jarayoni, global taraqqiyoti, umumiy alifbo va til birligi borasidagi sa'y-harakatlar tashkil etadi. YUNESCOning Samarqandda bo'lib o'tgan 43-Bosh konferensiyasida qabul qilingan “15-dekabr – Butunjahon turkiy tillar kuni” qarori turkiy dunyo madaniy merosining jahon miqyosida tan olinishidagi tarixiy burilish nuqtasi bo'ldi. Ushbu sonda Xiva xonligi yodgorligi bo'lmish “Kalila va Dimna-i Turkiy” qo'lyozmasidan tortib, “Alisher Navoiy” romanining matnlararo manbalarigacha bo'lgan ko'plab mavzular turli jihatlaridan tadqiq etilgan. Kognitiv tilshunoslik doirasida o'zbek va rus tillari o'rtasidagi funksional bog'liqliklar hamda frazeologik birliklar, Ozarbayjon dialektologiyasining izlari, qirg'izchadagi qishloq xo'jaligi metaforalari va etnografik tadqiqotlar fanlararo yondashuv asosida tahlil qilingan. Adabiyot va tarix nuqtayi nazaridan esa Chingiz Aytmatov ijodi hamda zamonaviy she'r iyatda ayol obrazining mafkuraviy in'ikosi o'rganilgan; Janubiy Orol bo'yining markaziy shahri Qo'ng'irotning rivojlanishi va Rossiya imperiyasi arxivlaridagi “tarjimonlik” masalasi yoritib berilgan. Tahririyat hay'ati sifatida turkiy dunyoning ma'muriy, ijtimoiy va lisoniy rivojlanishiga xizmat qiluvchi ushbu boy ilmiy merosni sizlarga taqdim etayotganimizdan g'oyat mamnunmiz.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue of our journal explores the deep-rooted linguistic heritage of the Turkic world from a global perspective. The central themes of the articles focus on the integration processes of the Turkic world, its global trajectory, and ongoing efforts toward the establishment of a common alphabet and linguistic unity. The resolution adopted at UNESCO's 43rd General Conference in Samarkand to declare December 15 as World Turkic Languages Day stands as a historic milestone, affirming the cultural heritage of the Turkic world on a global scale. In this issue, a wide range of topics is examined in depth, ranging from the Kelile ve Dimne Türkî manuscript, a legacy of the Khiva Khanate, to the intertextual sources of the modern Ali-Shir Nava'i novel. Through an interdisciplinary approach, we analyze the functional links and phraseological structures between Uzbek and Russian within the framework of cognitive linguistics, the traces of Azerbaijani dialectology, as well as agricultural metaphors and ethnographic studies in the Kyrgyz language. From a literary and historical perspective, the ideological reflections of female figures in the works of Chingiz Aytmatov and contemporary poetry are scrutinized. Furthermore, the historical development of Kungrad, the central city of the Southern Aral region, and the crucial issue of interpretation reflected in the archival materials of the Russian Empire are brought to light. As the Editorial Board, we take great pride in presenting this collection, which sheds light on the administrative, social, and linguistic evolution of the Turkic world.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Dergimizin bu sayısı, Türk dünyasının köklü dil mirasını küresel bir perspektifle ele almaktadır. Yazıların ana eksenini; Türk dünyasının entegrasyon süreci, küresel yolculuğu, ortak alfabe ve dil birliği çalışmaları oluşturmaktadır. UNESCO'nun Semerkant'taki 43. Genel Konferansı'nda alınan “15 Aralık Dünya Türk Dili Günü” kararı, Türk dünyasının kültürel mirasını küresel ölçekte tescilleyen tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Bu sayımızda, Hiva Hanlığı yadigarı Kelile ve Dimne-i Türkî yazmasından, modern Ali Şîr Nevâî romanının metinlerarası kaynaklarına kadar pek çok konu farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Bilişsel dilbilim bağlamında Özbekçe ve Rusça arasındaki işlevsel bağlar ile frazeolojik yapılar, Azerbaycan diyalektolojisinin izleri, Kırgızcadaki tarım metaforları ve etnografik çalışmalar disiplinlerarası bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Edebiyat ve tarih perspektifinde ise Cengiz Aytmatov ve modern şiirde kadın figürünün ideolojik yansımaları irdelenirken; Güney Aral bölgesinin merkez şehri Kungrad'ın gelişimi ve Rus İmparatorluğu arşivlerindeki “tercümanlık” meselesi gün yüzüne çıkarılmıştır. Yayın Kurulu olarak; Türk dünyasının idari, sosyal ve dilsel gelişimine ışık tutan bu birikimi sizlerle buluşturmanın kıvançını yaşıyoruz.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Данный выпуск нашего журнала рассматривает огромное языковое наследие тюркского мира в глобальной перспективе. Основное направление статей составляют процессы интеграции тюркского мира, его глобальный путь, а также исследования в области создания единого алфавита и языкового единства. Решение о провозглашении «15 декабря – Всемирным днем тюркского языка», принятое на 43-й Генеральной конференции ЮНЕСКО в Самарканде, стало историческим поворотным моментом, закрепившим культурное наследие тюркского мира на мировом уровне. В данном номере с различных ракурсов проанализировано множество тем: начиная от рукописи «Калила и Димна-и Тюрки», наследия Хивинского ханства, до интертекстуальных источников современного романа об Алишере Навои. С междисциплинарной точки зрения исследованы функциональные связи и frazeologicheskie структуры узбекского и русского языков в контексте когнитивной лингвистики, следы азербайджанской диалектологии, сельскохозяйственные метафоры в киргизском языке и этнографические работы. С позиций литературы и истории рассматривается идеологическое отражение образа женщины в творчестве Чингиза Айтматова и современной поэзии, а также освещаются вопросы развития города Кунград — центра Южного Приаралья и проблемы «переводческого дела» в архивах Российской империи. Редакционная коллегия выражает гордость за возможность представить вам этот богатый материал, проливающий свет на административное, социальное и лингвистическое развитие тюркского мира.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

TÜRK DÜNYASINDA ORTAK ALFABE VE İLETİŞİM DİLİ

Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV,

Karabağ Üniversitesi Bilim Şubesi Müdürü

(Karabağ, Azərbaycan)

 E-mail: elchin.ibrahimov@karabakh.edu.az

 ORCID: 0000-0002-1105-9345

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18346007>

Özet: Bu çalışma, küreselleşme sürecinde Türk dilli toplulukların bilimsel, ekonomik ve sosyo-politik entegrasyonlarını güçlendirmek amacıyla ihtiyaç duyulan “*ortak iletişim dili*” olgusunu kuramsal ve pratik boyutlarıyla incelemektedir. Sovyetler Birliği’nin dağılmasını müteakip bağımsızlıklarını kazanan Türk cumhuriyetleri, uluslararası sistemde görünürlüklerini artırmak adına eğitim, bilim ve sanat gibi stratejik alanlarda dışa dönük politikalar geliştirmiştir. Bu süreç, devletler arası resmi ilişkilerin ötesinde, Türk toplulukları arasında kültürel etkileşim ve dilsel iş birliği imkânlarını da eş zamanlı olarak genişletmiştir. Tarihsel süreçte ortak dil kökenine sahip olan Türk halkları, 20. yüzyılın siyasi konjonktürü ve uzun süreli dış etkiler neticesinde lehçeler arası iletişimde birtakım yapısal zorluklarla karşılaşmıştır. Ancak 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren düzenlenen bilimsel kurultaylar ve sempozyumlar; ortak alfabe, ortak yazı dili ve terminoloji birliği meselelerini stratejik bir gündem maddesi hâline getirmiştir. Günümüzde kabul edilen ortak alfabe standardı üzerine inşa edilen akademik ve edebî neşriyat, dilsel standardizasyonun sağlanması ve topluluklar arası ortak bir zemin oluşması hususunda belirleyici bir rol oynamıştır.

Modern dönemde Türkiye Türkçesi, Türk devletleri ve toplulukları arasında çok boyutlu bir köprü işlevi görerek kültürel, ekonomik ve eğitimsel iş birliklerinin koordinasyonunda merkezi bir enstrüman hâline gelmiştir. Sonuç olarak, ortak iletişim dili sorunlarının disiplinlerarası bir yaklaşımla araştırılması, Türk halkları arasındaki etkileşimin sürekliliği ve stratejik ortaklıkların geleceği açısından hayati bir öneme haizdir.

Anahtar kelimeler: *Türk dünyası, ortak dil, alfabe birliği, dil politikaları, kültürel entegrasyon.*

TURKIY DUNYODA UMUMIY ALIFBO VA MULOQOT TILI

Prof. Elchin İBRAHİMOV,

Qorabog‘ universiteti ilmiy bo‘lim boshlig‘i

(Qorabog‘, Ozarbayjon)

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot globallashuv jarayonida turkiy tilli xalqlarning ilmiy, iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy integratsiyasini mustahkamlash uchun zarur bo‘lgan “umumiy muloqot tili” tushunchasini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qiladi. Sovet Ittifoqi parchalanganidan keyin mustaqillikka erishgan turkiy respublikalar xalqaro maydonda o‘z nufuzini oshirish maqsadida ta‘lim, fan va san‘at kabi strategik sohalarda ochiq tashqi siyosat yuritdilar. Bu jarayon davlatlararo rasmiy aloqalardan tashqari, turkiy jamoalar o‘rtasida madaniy hamkorlik va lisoniy muloqot imkoniyatlarini ham kengaytirdi. Tarixiy jihatdan umumiy til ildizlariga ega bo‘lgan turkiy xalqlar, XX asrning siyosiy vaziyati va uzoq muddatli tashqi ta‘sirlar natijasida lahjalararo muloqotda ayrim tarkibiy qiyinchiliklarga duch keldilar. Biroq, XX asrning oxirgi choragidan boshlab o‘tkazilgan ilmiy qurultoy va simpoziumlar umumiy alifbo, umumiy yozuv tili va

terminologiya birligi masalalarini strategik kun tartibiga olib chiqdi. Bugungi kunda qabul qilingan umumiy alifbo standartı asosida nashr etilgan ilmiy va adabiy asarlar lisoniy standartlashtirishni ta'minlash va jamoalararo umumiy zamin yaratishda hal qiluvchi rol o'ynamoqda.

Zamonaviy davrda Turkiya turkchasi turkiy davlatlar va jamoalar o'rtasida ko'p qirrali ko'priq vazifasini o'tab, madaniy, iqtisodiy va ta'limiy hamkorlikni muvofiqlashtirishda markaziy vositaga aylandi. Xulosa qilib aytganda, umumiy muloqot tili muammolarini fanlararo yondashuv asosida tadqiq etish turkiy xalqlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarning davomiyligi va strategik hamkorlikning kelajagi uchun hayotiy ahamiyatga egadir.

Kalit so'zlar: *Turkiy dunyo, umumiy til, alifbo birligi, til siyosati, madaniy integratsiya.*

COMMON ALPHABET AND COMMUNICATION LANGUAGE IN THE TURKIC WORLD

Prof. Dr. Elchin İBRAHİMOV,

Director of the Science Department, Karabakh University
(Karabakh, Azerbaijan)

Abstract: This study examines the phenomenon of a “common communication language” as a necessary tool for strengthening scientific, economic, and socio-political integration among Turkic-speaking communities within the context of globalization. Following the dissolution of the Soviet Union, the newly independent Turkic republics adopted outward-oriented policies in strategic fields such as education, science, and the arts in order to increase their international visibility. Beyond formal inter-state relations, this process also expanded opportunities for cultural interaction and linguistic cooperation among Turkic communities.

Despite sharing a common linguistic origin, Turkic peoples encountered structural difficulties in inter-dialectal communication as a result of the political conditions of the 20th century and prolonged external influences. However, scientific congresses and symposia organized since the late 20th century have placed issues such as a common alphabet, a common literary language, and terminological unity on the strategic agenda. Scientific and literary publications produced in accordance with currently accepted common alphabet standards have played a decisive role in promoting linguistic standardization and establishing a shared communicative foundation among these communities.

In the contemporary era, Turkish serves as a multifunctional linguistic bridge among Turkic states and communities, emerging as a central instrument for coordinating cultural, economic, and educational cooperation. Consequently, interdisciplinary research on issues related to a common communication language is of vital importance for the sustainability of interaction among Turkic peoples and the long-term development of strategic partnerships.

Key words: *Turkic world, common language, unity of alphabet, language policies, cultural integration.*

Giriş

Uluslararası sistemde küreselleşme olgusunun derinleşmesi, enformasyon akışının dijitalleşmesi ve devletler arasındaki kültürel ilişkilerinin stratejik bir boyut kazanması, diller arası etkileşimin önemini her geçen gün daha fazla tahkim etmektedir. Bu bağlamda, geniş bir coğrafi sahaya yayılmış olan Türk dünyasının önündeki en temel önceliklerden biri, farklı siyasi rejimler ve sosyo-kültürel koşullar altında bulunan Türk halkları arasında işlevsel bir ortak iletişim dilinin tesis edilmesidir. Türk halkları tarihsel süreç boyunca geniş bir alana yayılarak farklı toplumsal

dönüşümlere maruz kalmış ve çeşitli medeniyet dairelerinden etkilenmişlerdir; bu durum, yapısal olarak birbirinden belirli ölçülerde farklılaşan lehçe ve ağızların teşekkülüne zemin hazırlamıştır. Bununla birlikte, Türk dillerinin paylaştığı ortak ontolojik köken, temel söz varlığındaki (leksik yapı) dikkate değer benzerlik ve morfolojik yakınlık, ortak bir iletişim dilinin inşasını hem bilimsel açıdan mümkün hem de jeopolitik bir zaruret kılmaktadır.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasını müteakip 1991 yılından itibaren Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan’ın egemenliklerini kazanmaları, Türk dünyasında yeni bir siyasi ve kültürel paradigmanın miladını teşkil etmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemde bu devletler, uluslararası diplomasi ve bilim dünyasında konumlarını güçlendirerek kültürel ve eğitsel platformlarda özneleşmeye başlamışlardır. Aynı dönemde Rusya Federasyonu, Çin, İran ve diğer bölgelerde mukim Türk topluluklarının da Türk dünyası ile entegrasyon çabaları ivme kazanmış; böylelikle Türk halkları arasındaki münasebetler, dil birliği ve ortak iletişim ağının merkezde olduğu daha kurumsal bir safhaya evrilmiştir.

Esasen Türk halkları arasındaki dil birliği arayışı tarihsel açıdan köklü bir geçmişe dayanmaktadır. 19. yüzyılda İsmail Gaspıralı’nın “Dilde, fikirde, işte birlik” doktriniyle sistemleştirdiği fikrî program, 20. yüzyılın başlarında Türk dünyası aydınlarının en stratejik hedeflerinden biri haline gelmiştir. Bu vizyonun bilimsel zemini olarak 1926 yılında Bakü’de düzenlenen Birinci Türkoloji Kurultayı; ortak alfabe, yazı dili ve terminoloji birliği meselelerini geniş bir akademik platformda ilk kez müzakereye açmıştır. Ancak dönemin konjonktürel şartları, bu girişimlerin uzun vadeli ve somut çıktılara dönüşmesine engel teşkil etmiştir. Özellikle Sovyetler Birliği döneminde uygulanan sistematik dil politikalarıyla Türk halkları dilsel bir yalıtıma maruz bırakılmış, her cumhuriyet için müstakil dil normları üretilmiş ve Rusça fiilî ortak iletişim dili (lingua franca) olarak ikame edilmiştir. Bu durum, zamanla lehçeler arası karşılıklı anlaşılabilirliği zayıflatmış ve kolektif bilimsel üretim alanlarını kısıtlamıştır.

Günümüzde ortak iletişim dilinin inşası yalnızca bir alfabe birliği meselesi olarak görülmemeli; ortak terminolojinin belirlenmesi, standart yazım kurallarının oluşturulması, karşılıklı anlaşılabilirlik temelli leksikolojik çalışmalar ve iletişim normlarının standardize edilmesi gibi disiplinlerarası bilimsel süreçleri içermelidir. Bu aşamada Türkiye Türkçesinin, Türk cumhuriyetleri ve toplulukları arasında fiilî bir ortak iletişim enstrümanı haline gelmesi sosyolojik bir gerçeklik olarak tebarüz etmektedir. Türkiye’nin ekonomik potansiyeli, kültürel yumuşak gücü, medya ürünlerinin geniş coğrafyalardaki nüfuzu ve Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında eğitim gören uluslararası öğrenci sayısındaki artış, Türkiye Türkçesinin anlaşılabilirlik ve yaygınlık oranını yükseltmiştir. Bu dinamiklerle eş zamanlı olarak Türk Devletleri Teşkilatı, TÜRKSOY, Türk Dil Kurumu (TDK) ve TİKA gibi kuruluşların yürüttüğü makro projeler, dil birliği ve entegrasyon sürecine kurumsal bir meşruiyet ve bilimsel bir sürdürülebilirlik sağlamaktadır.

Ortak İletişim Dilinin Gelişimine Yönelik Gelecek Adımlar, Yeni Girişimler ve Gelişim Perspektifleri

Günümüzde yaklaşık 5 bin dilin bulunması, küreselleşen dünyada halklar arası iletişimi zorlaştırmaktadır. Her dil kendi kültürünün ve tarihsel deneyiminin taşıyıcısı olduğundan, bu çeşitlilik uluslararası ilişkilerde, ticarete, bilimsel bilgi aktarımında ve kültürel etkileşimde önemli koordinasyon sorunları yaratır. Bu nedenle, insanlık tarihi boyunca toplumlar karşılıklı anlaşmayı sağlamak için ortak iletişim araçlarına ihtiyaç duymuş ve bu durum siyasal, ekonomik ve kültürel bütünleşmenin temel şartlarından biri olmuştur.

Bazı araştırmacılar “ortak Türkçe” dendiğinde, tüm Türk dillerinden hareketle oluşturulacak yapay ve konstruktif bir dili – Esperanto benzeri bir modeli – kasteder. Bu anlayış, Türk halklarının tek bir iletişim aracına sahip olmasının bilimsel, kültürel ve teknolojik açıdan zorunlu olduğunu savunur. Böyle bir dil; karşılıklı anlaşmayı kolaylaştırır, bilimsel-teknik terminolojiyi standartlaştırır, eğitimde ortak yöntemlerin geliştirilmesine katkı sağlar. Diğer bir yaklaşım ise, tüm Türk dillerinin fonetik, sözcüksel ve sözdizimsel özelliklerini dikkate alarak tek ve sistematik bir ortak dil yaratılmasını hedefler. Bu model, ortak alfabe, yazım ve terim birliği oluşturmayı temel alır.

Dolayısıyla ortak Türkçe kavramı iki açıdan incelenebilir:

1. **Uluslararası iletişim aracı olarak ortak Türkçe:** Türk halkları arasında kültürel, ekonomik, bilimsel iş birliğini güçlendirir, bilgi ve eğitim süreçlerinin koordinasyonunu kolaylaştırır.
2. **Ortak alfabe, yazım ve terminolojiye dayalı ortak Türkçe:** Tüm Türk dillerinde fonetik ve sözcüksel uyumu artırmayı, bilimsel ve teknik terimlerde birliği sağlamayı amaçlar.

Tarihsel açıdan Türk dili yalnızca kültürel mirası yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda Türk halklarının kimlik ve birlik duygusunu güçlendiren önemli bir unsurdur. Türkiye Türkçesi bugün Türk dilleri arasında en geniş konuşur sayısına sahip olsa da, ortak Türkçe yalnızca bu dil temel alınarak kurulamaz; bütün Türk dillerinin özelliklerini kapsayan bir yazı sistemi ve ortak terminoloji gereklidir. Bu, Türk dünyasında kültürel ve entelektüel yaklaşmayı hızlandıracaktır.

Yaklaşık 80 milyon kişinin konuştuğu Türkiye Türkçesi, UNESCO’nun 1980’lerde hazırladığı raporlarda Türk dili ailesinin genel konuşur sayısı dikkate alınarak dünyanın beşinci büyük dili arasında gösterilmiştir. Türk dili kollarında 200 milyondan fazla kişinin konuşması, onu dünya dilleri arasında önemli bir konuma taşır. Sonraki yıllarda her Türk dili ayrı değerlendirildiği için sıralama değişmiş olsa da, Türk dilinin geniş coğrafyada etkin bir kullanım potansiyeli devam etmektedir.

Ortak iletişim dili oluşturmak yalnız dilbilimsel değil, tarihî, kültürel ve siyasi bir konudur. Bu dil, Türk halkları arasında anlayışı artırır, lehçe ve sözlük farklılıklarının büyümesini önler ve ortak kültürel kimliğin güçlenmesini sağlar. Kelime üretimi, ortak terminoloji ve yabancı terimlerin uyumlu kabulü bu sürecin temelini oluşturur.

Teknoloji entegrasyonu – internet, dijital eğitim ve çevrimiçi konferanslar – ortak dilin yayılmasını hızlandırır, Türk dilleri arasındaki farklılıkları minimize eder ve geniş çaplı bilimsel ve kültürel iş birliğine olanak tanır. Bu süreç, devlet ve uluslararası kuruluşların desteği olmadan sürdürülemez; TÜRKPA, Türk Akademisi ve Türk Devletleri Teşkilatı kritik rol oynar.

Neler Yapılabilir?

Gelecekte Türk halkları arasında ortak iletişim dilinin oluşturulmasında Oğuz grubu Türk dilleri diğer Türk dilleriyle etkileşim içinde olmalı ve fonetik, sözcük ve gramatik özellikler dikkate alınmalıdır. Ortak dil yalnız dilbilim açısından değil, kültürel, siyasi ve stratejik açıdan da önem taşır.

Ortak konuşma dili stratejik bir hedefse, yapısal ve sözcük boşlukları hızla giderilmeli ve tek bir sistem sağlanmalıdır. Tarihî örnek, Altay Dağları’ndan Tuna Nehri’ne kadar kullanılan Orhun yazıtlarının dili, ortak konuşma dilinin işlevini göstermektedir. Günümüzde Azerbaycan Türkçesi ve diğer Oğuz dilleri ortak iletişim için uygun potansiyele sahiptir. Bu diller, yüksek işlevsellik, prestij ve pratik uygulama imkânı sunar ve Türk halklarının birliğini güçlendirmeye katkı sağlar.

İsmayıl Bey Gaspıralı'nın “dilde, işte ve fikirde birlik” ideali, çağdaş dönemde somut ve uygulanabilir bir hedefe dönüştürülebilir. Bu amaçla bilimsel ve organizasyonel tedbirler temel şekilde hayata geçirilebilir.

Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi arasındaki kelime entegrasyonu, ortak iletişim dilinin oluşumunda kritik bir rol oynar. Türkiye Türkçesi, 20. yüzyıl başlarından itibaren Atatürk'ün dil reformlarıyla standartlaşmış ve kelime envanteri ile gramer yapıları temizlenmiştir; bu da dilin hem Türkiye içinde hem de Türk dünyasında itibarını artırmıştır.

Azerbaycan Türkçesi ise tarihsel ve coğrafi nedenlerle Arapça, Farsça ve Rusçanın etkisine maruz kalmış, ancak 1991 yılından sonra Latin alfabesi uygulanarak ulusal sözlük korunmuştur. Bu dönemde Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi arasında kelime ve ifade entegrasyonu doğal olarak artmıştır. “Baxış” (bakış), “araşdırma” (araştırma), “bilgisayar”, “soyad”, “önəm” (önem), “öndər” (önder) gibi kelimelerin her iki dildeki uygunluğu, ortak iletişim dilinin kurulması için zemin hazırlamıştır (İbrahimov, 2021: 27-41).

Ortak iletişim dilinin oluşturulmasında entegrasyon yalnız kelime hazinesiyle sınırlı kalmamalı; gramatik, sentaktik ve semantik uyum da sağlanmalıdır. Farklı Türk dillerindeki aynı kavramlar uyumlu bir formata getirilmeli ve dilin yapısal birimleri birleştirilmelidir. Bu, karşılıklı anlayışı artırır, dilin işlevselliğini güçlendirir ve ulusal özellikleri korur.

Ortak dilin uygulanmasında okullar, eğitim programları, yayınlar ve bilimsel-kültürel etkinlikler önemlidir. Kelime üretimi ve terminolojide ulusal değerlere ve Türk dilinin yapısına uygunluk öncelik olmalı; yabancı kelime alımı ölçülü ve planlı yapılmalıdır.

Önemli önlemlerden biri ortak sözlük içeriğinin hazırlanmasıdır.

Sözlük hazırlanırken Türk halklarının dillerinin fonetik, morfolojik ve kelime hazinesi özellikleri göz önünde bulundurulmalı, ulusal ve bölgesel farklılıklar korunarak ortak bir kelime tabanı oluşturulmalıdır. Tarihsel olarak, M. Kaşgari'nin “Divanü Lügati't-Türk” eseri, Türk dillerinin ortak anlam taşıyan kelime hazinesinin temelini gösterir ve bu, modern ortak iletişim dili için örnek teşkil eder.

Sonuç olarak, Azerbaycan dili ve Türkiye Türkçesi Türk dünyasında ortak iletişim dili statüsüne ulaştığında, bu yalnızca dilin işlevselliğini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda Türk halkları arasında kültürel, bilimsel, sosyal ve ekonomik ilişkilerin daha sistemli kurulmasına da imkan sağlayacaktır. Böyle bir dil hem ulusal kimliği hem de tek Türk kültürünün gelişimini destekleyen stratejik bir araç olacaktır.

Ortak sözlük sadece iletişim işlevini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Türk halkları arasında kültürel, bilimsel ve sosyal entegrasyonun gelişmesine de zemin hazırlar. Sözlüğün hazırlanmasında hem ulusal özellikler hem de ortak ilkeler, ayrıca yabancı dillerden kelime alımı konusu dikkate alınmalıdır. Bu yaklaşım, ortak iletişim dilinin hem pratik hem de bilimsel-kültürel açıdan verimli bir şekilde oluşmasını sağlayacaktır.

Bu mirasa “Kitabi-Dede Korkut”, “Manas”, “Şecereyi-Terakime”, “Oğuzname”, “Kutadgu Bilig”, “Divanü Lügati't-Türk” ve diğer klasik destanlar ile masallar, ninniler, atasözleri ve diğer halk edebiyatı örnekleri dahildir. Bu eserlerin yayımlanması yalnızca edebi, kültürel ve tarihsel bilgilerin yayılmasını sağlamaz, aynı zamanda Türk halkları arasında ortak değerlerin korunmasına ve kültürel dayanışmanın güçlenmesine hizmet eder.

Her Türk cumhuriyetinde bu eserlerin yayımlanması hem eğitim sürecinde hem de toplum için erişilebilir şekilde gerçekleştirilmelidir; modern yayıncılık teknolojileri ve dijital platformlardan yararlanılmalıdır. Bu adımlar, Türk dilleri ve kültürleri arasındaki entegrasyonu hızlandıracak ve ortak iletişim dilinin ve kültürel birliğin oluşumuna katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, ortak edebi mirasın sistemli bir şekilde korunması ve yayımlanması, Türk halkları arasında kültürel kimliğin güçlenmesine, tarihsel hafızanın korunmasına ve Türk dünyasında birleşik bir kültürel alanın yaratılmasına olanak tanır.

Bu edebiyat eserleri sadece klasik destanlar ve halk edebiyatı örneklerini değil, aynı zamanda çağdaş Türk yazar ve şairlerin eserlerini de kapsar. Eğitim sürecinde, her Türk dilinden seçilen metinler, ilgili sözlük içerikleri ve açıklamalarla birlikte sunulmalıdır. Bu yaklaşım, öğrencilerde Türk dilleri ve kültürleri arasında ortak bilgi ve anlayış geliştirmeye, aynı zamanda onların sözlük ve gramer bilgilerini güçlendirmeye hizmet eder. Ders kitaplarında metinlerin sözlük içerikleriyle birlikte verilmesi, öğrencilerin okudukları metni derinlemesine anlamalarına, kelime dağarcıklarını geliştirmelerine ve ortak iletişim dilinin oluşmasına zemin hazırlar. Bu tür bir eğitim sistemi, hem ulusal hem de bölgesel düzeyde Türk dünyasının kültürel ve edebi birliğini güçlendirecek, genç neslin ortak tarih, kültür ve dil bilgilerini geliştirmesine olanak sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Türk dünyasına ait edebiyatın okullarda ders kitapları aracılığıyla sistemli öğretimi, ortak kültür ve dilin korunması ve geliştirilmesi açısından stratejik öneme sahiptir.

Türk dünyasının şair ve yazarlarının eserleri yalnızca ulusal dillerde değil, tüm Türk dillerinde ortak Türk alfabesi temelinde yayımlanmalıdır. Her eser, metinle birlikte, okuyucuların daha kolay anlaması için ayrıntılı sözlük ve açıklamalarla sunulmalıdır. Bu yaklaşım, öğrencilere ve geniş okuyucu kitlesine hem edebi eserin içeriğini hem de dil özelliklerini derinlemesine öğrenme imkanı sağlayacaktır.

Böyle sistemli yayınlar, Türk halkları arasında ortak iletişimin gelişmesine, dil ve kültür birliğinin güçlenmesine hizmet edecektir. Aynı zamanda bu yöntem, öğrencilerin ve genç neslin Türk dillerinin fonetik, sözcük ve gramer özelliklerini karşılaştırmalı olarak öğrenmesine, ortak Türk alfabesinin pratik uygulamasının sağlanmasına olanak tanıyacaktır. Sonuç olarak, ortak alfabe ve sözcüklerle zenginleştirilmiş edebiyat eserlerinin yayımlanması, Türk dünyasında birleşik kültürel ve edebi alanın oluşumuna stratejik katkı sağlayacaktır.

Türk devletlerinin radyo ve televizyon programlarının diğer Türk halkları tarafından izlenebilmesi için ortak bir Türk kanalı oluşturulmalı, programlar Türk dilinde sunulmalı, televizyonlarda Türk halklarının filmleri ise altyazılarla ilgili ülkenin dilinde gösterilmelidir.

Ortak Türk kanalı fikri yalnızca eğlence ve bilgi yayımını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda Türk halkları arasında kültürel, bilimsel ve sosyal ilişkilerin gelişmesine de hizmet eder. Böyle bir kanal aracılığıyla Türk halkları kültürünü, tarihini, edebiyatını ve sanatını birbirine sunabilir. Programların Türk dilinde sunulması, ortak iletişim dilinin teşvik edilmesine, dilin öğrenilmesine ve ortak kullanımına önemli bir ivme kazandırır.

Filmlerin ve diğer görsel ürünlerin altyazılı olarak sunulması ise her izleyici için içeriğin anlaşılmasını sağlar, bölgesel dillerin korunmasına ve aynı zamanda ortak iletişim dilinin kabulüne olanak tanır. Bu yaklaşım, Türk halkları arasında karşılıklı anlayışı güçlendirmekle birlikte, yeni nesillerin kültürel ve dil bilgilerini geliştirmesine ve Türk dünyasında birleşik bir medya alanının oluşmasına hizmet eder. Böylece, ortak Türk kanalı sadece teknolojik ve bilgi aracı olmakla kalmayıp, aynı zamanda dil, kültür ve entegrasyon açısından stratejik önem taşır.

Kültür, müzik, sinema, tiyatro gibi sanat alanlarında ilişkilerin geliştirilmesi de ortak iletişim dilinin evrimine katkıda bulunan faktörlerdendir. Bu ilişkiler karşılıklı olarak geliştirilmelidir ve daha da genişletilmeli, ortak kültürel etkinlikler düzenlenmelidir.

Kültür ve sanat alanlarındaki karşılıklı ilişkiler, Türk halkları arasında ortak iletişim dilinin pratik uygulaması için elverişli bir platform oluşturur. Örneğin, ortak tiyatro oyunları, müzik festivalleri ve film projeleri sadece kültür alanındaki işbirliğini güçlendirmekle kalmaz, aynı

zamanda katılımcıların ortak dil aracılığıyla iletişim kurma imkanlarını artırır. Bu etkinlikler sayesinde farklı Türk bölgelerinden gelen genç ve yetişmiş kadrolar dil deneyimlerini paylaşarak sözcük ve sözdizim birliğini pekiştirebilirler. Ayrıca, karşılıklı müzik ve sinema projeleri, Türk halklarının dil ve kültürlerini daha geniş bir kitleye ulaştırmak, ulusal mirası korumak ve ortak kimliği güçlendirmek için etkili bir araçtır. Bu bağlamda, kültür ve sanat alanlarındaki işbirliği hem dilin gelişimine hem de Türk dünyasında birleşik bir kültürel alanın oluşumuna katkı sağlar.

Türk dillerinde günlük kullanım için konuşma kitapçıkları hazırlanmalı, ortak kelimelere öncelik verilmelidir. Bir dil için özel ifade yerine her dilde kolay anlaşılacak kelimeler seçilmelidir.

Günlük konuşma kitapçıklarının hazırlanması, ortak iletişim dilinin uygulanmasını kolaylaştıran temel araçlardan biridir. Bu kitapçıklar yalnızca okullarda ve dil kurslarında değil, aynı zamanda iş, sosyal ve kültürel alanlarda da geniş ölçüde kullanılmalıdır. Kitapçıkların sözlüğü ve ifadeleri, farklı Türk dillerinin ortak öğelerine dayalı olarak hazırlırsa, dili öğrenenlerin anlaşmasını ve kullanımını hızlandırır. Örneğin, bir ifade veya kelime belirli bir Türk dilinde özgül olabilir, ancak ortak kelimeler kullanıldığında tüm Türk halkları tarafından anlaşılır. Bu yaklaşım hem ortak sözlüğün oluşmasına hem de dilin basitleştirilerek daha evrensel bir iletişim aracı haline gelmesine hizmet eder. Sonuç olarak, günlük konuşma kitapçıkları hem okullarda öğretim hem de sosyal-ekonomik ve kültürel ilişkilerde ortak iletişimin gelişmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Türk halklarının birbirleriyle başka bir dili ortak iletişim dili olarak seçmemesi, halklar arası iletişimde Rusça ve İngilizce gibi yabancı dillerin kullanılması, ortak iletişim ve yazı dilinin oluşturulmasını geciktirmenin yanı sıra, hatta bunu engeller.

Yabancı dillerin ortak iletişim aracı olarak geniş kullanımı, Türk halkları arasında dil birliğinin oluşmasına olumsuz etki yapar. Rusça ve İngilizce gibi yabancı diller hem günlük iletişimde hem de bilimsel, kültürel ve ekonomik alanlarda üstünlük sağladığında, Türk dilleri arasında birbirini anlama ve ortak dil oluşturma ihtiyacı ikinci plana düşer. Bu durum, aynı zamanda Türk dillerinin gelişimini ve zenginleşmesini geciktirir, sözlük içeriği, terminoloji ve yazı sisteminin uyumlaştırılması sürecini zorlaştırır. Sonuç olarak, ortak yazı ve konuşma dili projelerinin uygulanması için daha fazla koordinasyon, yönlendirilmiş çabalar ve devlet düzeyinde destek gerekmektedir. Bu durum, ortak iletişim ve yazı dilinin oluşturulmasının yalnızca akademik ve kültürel girişimlerle değil, aynı zamanda siyasi irade ve stratejik planlama ile sağlanması gerektiğini gösterir.

İnternet, Türk halkları arasında iletişimi güçlendirecek ve geliştirecektir. Türk halklarının birbirleri hakkında bilgi edinmesi için ortak alfabe en kısa sürede uygulanmalıdır. İnternette Türk halklarının birbirleri hakkında bilgi edinebilmeleri için ortak internet terimleri hazırlanmalı ve düzenlenmelidir.

Modern dönemde internet, bilgi paylaşımının temel aracı haline gelmiş ve Türk halkları arasındaki ilişkilerin gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Ancak farklı alfabeler ve terminoloji, bu ilişkileri sınırlamakta ve bilgi paylaşımını zorlaştırmaktadır. Ortak alfabenin uygulanması, internette yazılı iletişimin, bilimsel ve kültürel materyallerin daha geniş bir şekilde paylaşılmasına imkan verecektir. Aynı zamanda, ortak internet terimlerinin hazırlanması ve uygulanması, Türk dilleri arasında anlaşmayı kolaylaştıracak, çevrimiçi kaynaklarda bir standart oluşmasını sağlayacaktır. Bu, hem sosyal medyada hem de bilimsel, kültürel ve teknolojik alanlarda Türk dünyasının entegrasyonuna ivme kazandıracak ve Türk dillerinin küresel bilgi alanında daha etkin katılımına olanak sağlayacaktır.

Türk cumhuriyetleri üniversitelerinin ve diğer kurumların internet sayfaları, ilk versiyon olarak mutlaka ana dilde hazırlanmalıdır. Ana dildeki internet sayfaları yabancı dillere de çevrilebilir.

Modern dönemde bilgi ve eğitim alanında internet kaynaklarının rolü giderek artmaktadır. Türk cumhuriyetleri üniversiteleri, devlet ve sivil toplum kurumları için internet sayfalarının ilk versiyonunun ana dilde hazırlanması, ulusal dilin korunması ve geliştirilmesi açısından büyük önem taşır. Ana dilde hazırlanmış sayfalar, hem yerel kullanıcıların doğru ve kolay bilgi almasını sağlar hem de ulusal kimliğin güçlenmesine katkıda bulunur. Aynı zamanda, bu sayfaların yabancı dillere çevrilmesi, uluslararası ilişkilerin kurulması ve yabancı kitleye bilgi aktarımı açısından önemlidir. Bu yaklaşım, Türk cumhuriyetlerinin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bilgi ortamına daha etkin katılımına imkan sağlayacak ve ortak iletişim dilinin gelişimine hizmet edecektir.

Türk halklarının ortak iletişim dilinin oluşturulması için düzenli Türk dil kurultayları sürekli olarak organize edilmelidir. Kurultaylarda ortak iletişim dilinin oluşturulma koşulları dikkate alınmalı ve bu yönde yürütülecek faaliyetler koordine edilmelidir.

Türk dünyasında ortak iletişim dilinin geliştirilmesi yalnız resmi etkinliklerle değil, sürekli ve planlı bilimsel çalışmalarla mümkündür. Bu bağlamda, Türk Dil Kurultaylarının düzenli olarak gerçekleştirilmesi stratejik önem taşır. Kurultaylar aracılığıyla Türk halklarının dil bilimcileri, akademisyenleri ve ilgili kurum temsilcileri bir araya gelerek, ortak iletişim dilinin oluşması için gerekli koşulları tartışabilir, standartları belirleyebilir ve projeleri koordine edebilirler. Bu etkinlikler aynı zamanda yeni sözlüklerin, terminolojilerin, imla kurallarının ve yazı sisteminin geliştirilmesine de olanak sağlar. Sonuç olarak, kurultaylar Türk dünyasında ortak iletişim dilinin gelişimi için bir platform görevi görür ve bu sürecin sürekli, sistemli ve bilimsel temellere dayalı olarak yürütülmesini sağlar.

Ortak Türk dilinin varlığını sağlamak amacıyla yeni bilimsel (akademik) ve örgütsel ilişkilerin kurulması (Türk Devletleri Teşkilatı, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Türkiye Cumhuriyeti Türk Dil Kurumu, Türk Akademisi, Uluslararası Türk Kültürü ve Miras Fonu, Türk Devletleri Üniversiteler Birliği vb.), yeni kaynaklar temelinde konuya ilişkin elektronik bibliyografik veritabanının genişletilmesi, ortak iletişim dilinin oluşturulmasında genel (ortak) Türk dili sözlüğünün ilk taslağının hazırlanması (resmî olmayan, pilot proje olarak), ortak Türk dilinin oluşumunun teorik temellerinin geliştirilmesi konuları yakın zamanda çözülmelidir.

Ortak Türk dilinin varlığını sağlamak için bilimsel, örgütsel ve teknolojik önlemlerin aynı anda uygulanması önemlidir. Bu amaçla, Türk dünyasında faaliyet gösteren önde gelen kurumlar arasında sıkı işbirliği kurulmalı, ortak projeler hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Akademisi, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Türkiye Cumhuriyeti Türk Dil Kurumu, Uluslararası Türk Kültürü ve Miras Fonu, Türk Devletleri Üniversiteler Birliği gibi kurumlar bu süreçte bilimsel metodolojinin geliştirilmesinde, kaynakların toplanması ve organize edilmesinde önemli rol oynar.

Tüm bu önlemler, ortak Türk dilinin teorik temellerinin geliştirilmesi ile birlikte, dilin bilimsel, kültürel ve iletişimsel potansiyelini artıracak, Türk halkları arasında karşılıklı anlayışı, kültürel ve bilimsel işbirliğini güçlendirecektir. Bu yaklaşım aynı zamanda uzun vadeli ve sürekli bir dil politikası için sağlam bir temel sağlayacaktır.

Sonuç

Tarihsel derinliği ve geniş coğrafi yayılımıyla Türk dünyası, küreselleşmenin getirdiği sosyo-ekonomik ve dijital zorunluluklar neticesinde, kendi içinde işlevsel bir entegrasyon sürecine

girmiştir. Bu sürecin en temel ve stratejik sütununu ise “Ortak İletişim Dili”nin tesisi oluşturmaktadır. Yapılan analizler göstermektedir ki; Türk halkları arasındaki dil birliği arayışı yalnızca dilbilimsel bir tercih değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve kültürel varoluşun sürdürülebilirliği için jeopolitik bir zarurettir.

İsmail Gaspıralı’nın 19. yüzyılda formüle ettiği “dilde, fikirde, işte birlik” idealinin, 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı’ndaki bilimsel arayışların ve 1991 sonrası bağımsızlık sürecinin birikimi, günümüzde somut bir uygulama safhasına gelmiştir. Ortak bir iletişim dili inşası; sadece alfabe birliğiyle sınırlı kalmayan; ortak terminoloji, standart yazım kuralları, teknolojik entegrasyon ve eğitim müfredatlarının senkronizasyonunu içeren çok katmanlı bir yapıdır. Bu noktada, Türkiye Türkçesinin ve Oğuz grubu lehçelerinin sahip olduğu yüksek işlevsellik ve geniş konuşur kitlesi, ortak mülhaza için doğal bir zemin teşkil etmektedir. Ancak sürdürülebilir bir başarı için, tüm Türk lehçelerinin özgün yapılarını ve tarihsel derinliğini kapsayan, dışlayıcı olmayan bir standartlaştırma stratejisi esastır.

Gelecek perspektifinde, Rusça veya İngilizce gibi yabancı dillerin Türk halkları arasında birincil iletişim aracı olmaktan çıkarılması; ancak Türk Devletleri Teşkilatı, Türk Akademisi ve TÜRKSOY gibi kurumsal yapıların öncülüğünde yürütülecek sistemli politikalarla mümkündür. Ortak bir yayıncılık ağının (televizyon, dijital medya) kurulması, edebî mirasın Latin alfabesi temelinde tüm lehçelere aktarılması ve günlük hayata yönelik pratik dil materyallerinin geliştirilmesi, bu sürecin toplumsallaşmasını sağlayacaktır. Özellikle dijitalleşen dünyada internet ve yapay zeka teknolojilerinin ortak terminoloji ile uyumlu hale getirilmesi, Türk dünyasının küresel bilgi toplumunda birleşik bir güç olarak yer almasını temin edecektir.

Neticede, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi ekseninde başlayan kelime ve kavram entegrasyonu, tüm Türk dünyasını kapsayacak bir “ortak yazı ve konuşma sistemi” için model teşkil etmektedir. Bilimsel kurultayların sürekliliği, akademik veri tabanlarının ortaklaştırılması ve genç nesillere yönelik eğitim politikalarıyla desteklenecek olan bu dil birliği; Türk dünyasının tarihî hafızasını korumakla kalmayacak, aynı zamanda geleceğin birleşik kültürel, bilimsel ve ekonomik alanının inşa edilmesinde en güçlü stratejik enstrüman olacaktır.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Чочки:

1. Gündoğan, Ali Osman. “Bilim Dili Olarak Türkçe”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 1997.
2. Hacıyev, Tofiq. *Türkler İçin Ortak Konuşma Dili*. Bakü: Tahsil Yayınları, 2013.
3. İbrahimov, Elçin. “Azerbaycan Xalq Cümhuriyyəti Dövründə Həyata Keçirilən Dil Siyasəti”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 9/4 (2020), 1411–1424.
4. İbrahimov, Elçin. “Azerbaycan’da Dil Politikalarının Toplumdilbilimsel Paradigmaları”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)* 50 (2020), 27–41.
5. İbrahimov, Elçin. “Language Policy in Turkic States and Societies: Historical Aspect”. *Selçuk Türkiyat* 60 (2023), 327–352.
6. İbrahimov, Elçin. “Müasir Türk Toplumlarında Dil Siyasəti: Gürcüstanda Türk Dili İlê Bağlı Aparılan Dil Siyasəti”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 12/2 (2023), 473–481.
7. İbrahimov, Elçin. “Müstəqillik Dövrü Özbəkistan Respublikasında Dil Siyasəti”. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)* 7/2 (2023), 179-188.
8. İbrahimov, Elçin. “Rusiya Federasiyasının Azsaylı Türk Xalqlarına Qarşı Dil Siyasəti”. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)* 4/2 (2020), 206–222.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as “Figure”. Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoshlik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant’ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı’na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu’nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

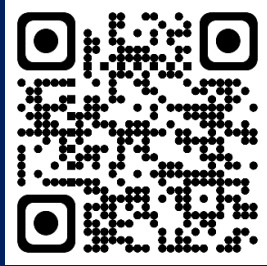
@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar “Resim” olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
 - Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
 - Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
 - Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
 - Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
 - Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
 - Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKÖLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 24-dekabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 27-dekabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –11,25.

Adadi 15 nusxa. Buyurtma №765

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004